

Biblioteka
ČAROBNA KNJIGA

Urednica izdanja
Tea Jovanović

Naslov originala
Victoria Hislop
“The Thread”

Copyright © 2011 Victoria Hislop
Copyright © 2013 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-283-9

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, preštamovati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2013.

Viktorija Hislop

NIT

Prevod sa engleskog
Jadranka Počuča

**Čarobna
knjiga**

Za Tomasa Vojadzisa, mog prijatelja i *daskalosa*¹

¹ Učitelj (grč.). (Prim. prev.)

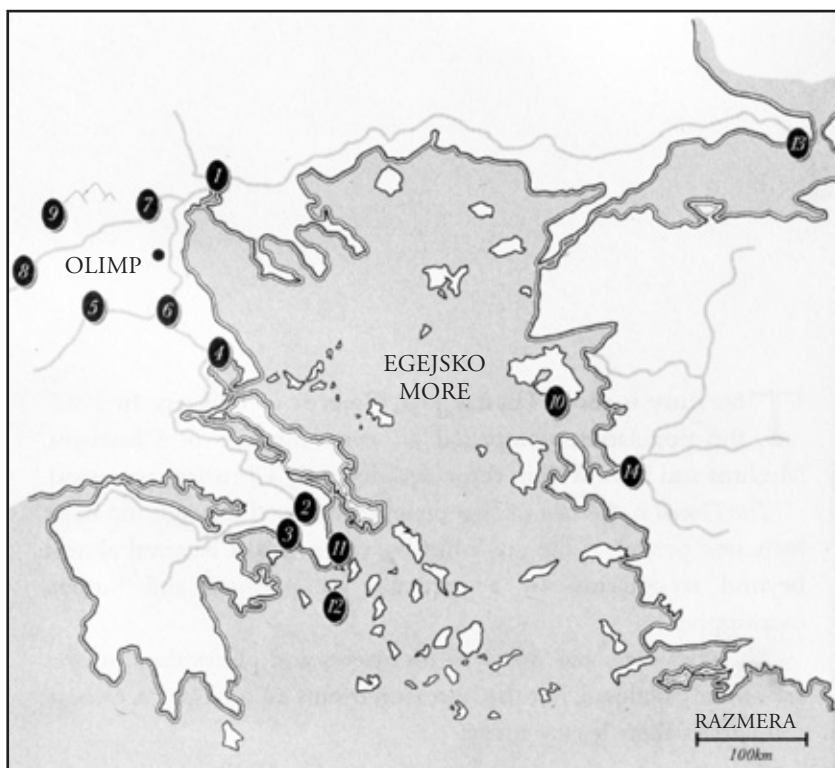
Posebno sam zahvalna:

- svojoj tetki Margaret Tomas (1923–2011)
na obilju ljubavi i podrške;
- Ijanu, Emili i Vilu Hislopu;
- Dejvidu Mileru;
- Flori Ris;
- Konstantinosu Papadopulosu;
- Evripidisu Konstantinidisu;
- Minosu Macasu na njegovoj nadahnjujućoj muzici i dopuštenju da
citiram delo *To Minore tis Avgis*;
- glumačkoj družini i svima koji su radili na filmu *To Nisi / Ostrvo* na
svemu čemu su me naučili;
- Fotografskom arhivu Muzeja Benaki u Atini;
- Helenskom centru u Londonu;
- Londonskoj biblioteci na mirnom ambijentu u kojem sam pisala
ovu knjigu i svim svojim tihim drugovima iz nje.

Ovo je priča o Solunu, drugom gradu Grčke. Godine 1917, stanovništvo Soluna činila je ravnomerna mešavina hrišćana, muslimana i Jevreja. Tokom naredne tri decenije, ostali su samo hrišćani.

Nit je priča o dvoje ljudi koji su preživeli najburnije doba u povesti tog grada, kada ga je niz političkih i ljudskih katastrofa razorio gotovo do neprepoznatljivosti.

Likovi i većina ulica i mesta u kojima oni žive u celosti su izmišljeni, ali svi istorijski događaji uistinu su se zbili. Grčka i dan-danas nosi njihovo nasleđe.

Grčka i Mala Azija

1. Solun

2. Atina

3. Pirej

4. Volos

5. Trikala

6. Larisa

7. Verija

8. Janjina

9. Gramos

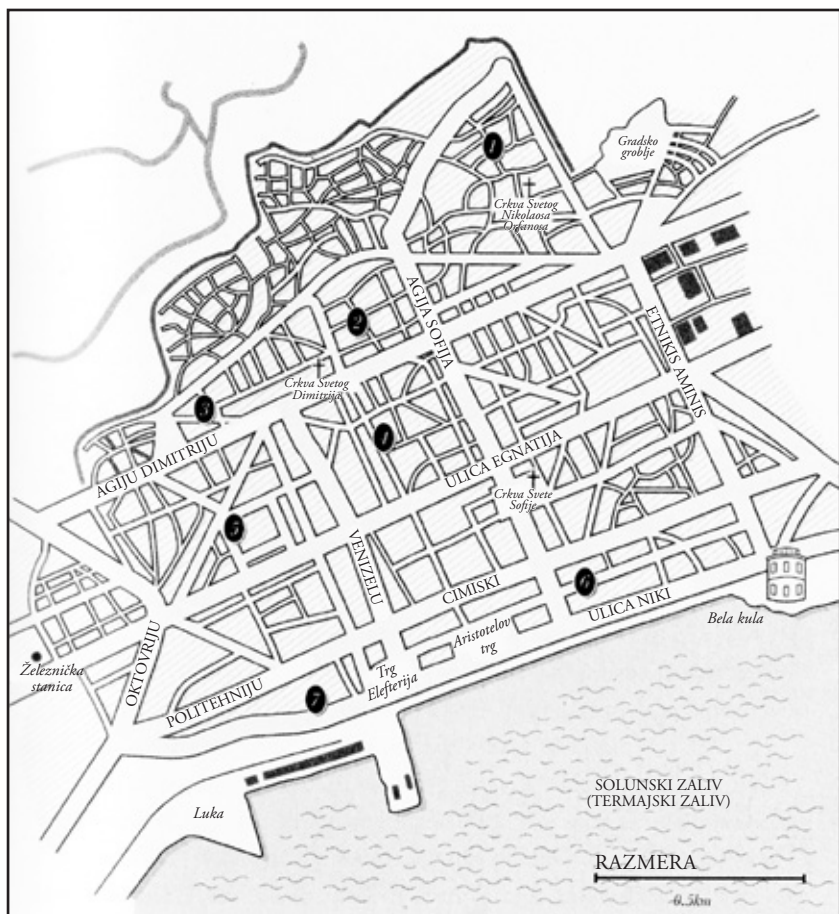
10. Mitilena

11. Makronisos

12. Jaros

13. Konstantinopolj (Istanbul)

14. Smirna (Izmir)

Solun

Kao i sami likovi, mesta na kojima žive u celosti su izmišljena.

1. Ulica Irini
2. Ulica Filipu
3. Sokratova ulica
4. Prodavnica Komninos
5. Sinagoga
5. Vila Komninos
7. Skladište Komninos

*O*no što bih volela da uradiš, mila moja, jeste da zamisliš da si ponovo dete. Nadam se da to neće biti težak zadatak, ali treba da pogodiš stil. Hoću da izvezeš sliku na kojoj krupnim slovima piše Kalimera – znaš na šta mislim, sa izlaskom sunca i pticom, ili leptirom, ili neakvim sličnim stvorenjem na nebu. I još jednu, na kojoj piše Kalispera.“

„S mesecom i zvezdama?“

„Da! Baš tako. Ali pobrini se da ne izgledaju kao rad nevestog deteta“, osmehnula se. „Moram da živim s njima na svojim zidovima!“

Katerina je pre mnogo godina izvezla veoma slične slike, sledeći majčina uputstva, i to sećanje naglo joj se vratilo.

Njeno Kalimera je bilo ispunjeno krupnim krivudavim bodovima, izvezeno sjajnim žutim koncem, a Kalispera beše izvezeno modroplavim. Uživala je u jednostavnosti tog zadatka i osmehnula se ishodu. Niko neće posumnjati u to što stoji na zidu svakog grčkog doma. Čak i kad bi ih izvadili iz rama, dragoceni listovi koje su morale da sakriju ostali bi zatočeni ispod poledine od cica. Bilo je uobičajeno da se neuredni metež konaca na naličju veza sakrije neakvim platnom.

Iako se u toj kućici nalazilo dvanaestoro ljudi, vladala je tajanstvena tišina. Njihova usredsređenost je bila potpuna, njihova tajna aktivnost hitna. Spasavali su blaga koja su ih povezivala s njihovom prošlašću.

Prolog

Maj 2007.

BILO JE POLA osam ujutro. Grad je bio najmirniji u taj sat. Srebrnasta magla je prekrivala zaliv, a voda pod njom, mutna i neprozirna poput žive, tiho je zapljuskivala morski bedem. Na nebu nije bilo boje, a u vazduhu se osećao jak miris soli. Za neke je to bio kraj minule noći, a za neke novi dan. Izgužvani studenti pili su poslednju kafu i pušili cigarete pokraj uredno odevenih starijih parova, koji su izašli u ranu jutarnju šetnju.

Kako se magla dizala, Olimp se postepeno pomaljao daleko na drugom kraju Termajskog zaliva, a tiho nebesko i morsko plavetnilo zbacivalo je svoj bleđi veo. Dokoni tankeri izležavali su se na pučini poput morskih pasa koji uživaju na suncu, a njihovi tamni obrisi kao da behu iscrtani na nebu. Jedan ili dva manja broda kretala su se po obzoru.

Po šetalištu popločanom mermerom, koje je pratilo golemu zalivsku krivinu, tekla je neprekidna reka dama s psetancima, omladine s mešancima, trkača, ljudi na koturaljkama, biciklima i majki s kolicima. Između mora, šetališta i niza kafića mileli su automobili kako bi ušli u grad, a vozači, tajanstveni iza svojih naočara za sunce, nečujno su pevušili najnovije hitove.

Držeći se spore ali pouzdane staze uz ivicu vode, posle besane noći ispunjene igranjem i opijanjem, lagano je koraćao vitak mladić svilenkaste kose u skupocenim iskrzanim farmerkama. Njegovo preplanulo lice prekrivala je čekinja brada jer se nije brijao dva dana, ali njegove čokoladne oči bile su vesele i mlade. Koraćao je lako

i opušteno, kao čovek kojem je lepo u vlastitoj koži, kao i na svetu, i tiho je pevao usput.

Na suprotnoj strani puta, u uskom prostoru između stočića i ivičnjaka, dvoje staraca polako je išlo ka kafeu u kojem su obično pili kafu. Starac je opreznim koracima određivao ritam, jako se oslanjajući na štap. Izgledali su kao devedesetogodišnjaci, visoki tek oko metar i šezdeset pet, uredno odeveni, on u sveže ispegvanoj košulji kratkih rukava i svetlim pantalonama, ona u jednostavnoj cvetnoj pamučnoj haljini s dugmićima od vrata do poruba i s pojasom oko struka – taj model je verovatno nosila već pet decenija.

Sve stolice u kafićima duž šetališta u Ulici Niki bile su okrenute prema moru kako bi gosti mogli da sede i posmatraju uvek živahan prizor ljudi, automobila i brodova, koji bešumno uplovljavaju u brodogradilište i isplovljavaju iz njega.

Vlasnik kafea *Asos* pozdravio je Dimitrija i Katerinu Komninos i razmenili su nekoliko reči o generalnom štrajku najavljenom za taj dan. Kako će većina radnih ljudi u biti imati slobodan dan, u kafiću će biti više posla, pa se vlasnik nije žalio. Svi su bili navikli na štrajkove.

Nisu morali da naručuju. Uvek su pili kafu pripremljenu na isti način i uz tu mutnu zaslađenu tečnost podelili bi trouglast komad kadaifa.

Starac je bio zadubljen u čitanje novinskih naslova kad ga je žena brzo potapšala po ruci.

„Gle – gle, *agapi mou*!“ Eno Dimitrija!“

„Gde je, mila?“

„Micose! Micose!“, povikala je, koristeći umanjenicu imena zajedničkog njenom mužu i njihovom unuku, ali mladić je nije čuo od trubljenja nestrpljivih automobila i ubrzanja njihovih motora kad su odbrujali od semafora.

Zamišljeni Micos je baš u tom trenutku podigao pogled i kroz saobraćaj spazio kako mu baka silovito maše s druge strane ulice. Projurio je između automobila u pokretu da bi stigao do nje.

1 Ljubavi moja (grč.). (Prim. prev.)

„Jaja!“², rekao je dok ju je grlio, a potom se rukovao s dedom i poljubio ga u čelo. „Kako ste? Baš ste me lepo iznenadili... Mislio sam da danas dođem da vas vidim!“

Bakino lice se ozarilo širokim osmehom. I ona i njen muž strasno su obožavali svog jedinog unuka, a on je uživao u toj velikoj ljubavi kojom su ga obasipali.

„Hajde da ti nešto naručimo!“, kazala je baka ushićeno.

„Ne bih ništa, stvarno. Ništa mi se ne jede i ne pije.“

„Ma uzmi nešto – kafu, ili sladoled, ili...“

„Katerina, siguran sam da neće sladoled!“

Konobar je ponovo prišao njihovom stolu.

„Samo čašu vode, molim vas.“

„Je li to sve? Jesi li siguran?“ , bila je uporna baka. „A da doručuješ?“

Konobar već beše otišao. Starac se nagnuo i dodirnuo unukovu ruku.

„Dakle, danas opet ništa od predavanja, je li?“ , upitao je.

„Da, nažalost“ , odgovori Micos. „Već sam navikao na to.“

Mladić je te godine pohađao magistarske studije društvenih nauka na Solunskom univerzitetu, ali predavači su tog dana štrajkovali sa svim ostalim državnim službenicima, te je Micos na neki način bio na raspustu. Posle duge noći provedene u krčmama u Ulici konzula Koromilasa, vraćao se kući da spava.

Odrastao je u Londonu, ali svakog leta je odlazio kod očevih roditelja u Grčku i svake je subote, od svoje pete godine, pohađao grčku školu. Njegova godina na univerzitetu bližila se kraju i, mada je zbog štrajkova često gubio predavanja, tečno je govorio svoj „očinji“ jezik, kako ga je nazivao.

Iako su deda i baka navaljivali da stanuje kod njih, Micos je stanovao u studentskom domu, ali vikendom je redovno posećivao njihov stan nadomak mora, gde su ga obasipali velikom ljubavlju, što je dužnost grčkih deda i baka.

2 *Yiyia* (grč.) – baka. (Prim. prev.)

„Ove se godine štrajkuje više nego ikada“, rekao je deda. „Nego, moramo da se pomirimo s tim, Micoše. I da se nadamo da će biti bolje.“

Pored nastavnika i lekara, štrajkovali su i smetljari i, kao i obično, nije bilo javnog prevoza. Rupe na putevima i pukotine u trotoarima stajale tako još mnogo meseci. Život je čak i u najboljim uslovima bio težak za to dvoje staraca i Micos je iznenada shvatio koliko su zapravo slabi kad je pogledao u bakinu ruku s velikim ožiljkom i u dekine savijene artritične šake.

U isti mah, primetio je čoveka na trotoaru kako im se primiče, lupkajući belim štapom ispred sebe. Njegova je putanja bila puna prepreka: automobila nepropisno parkiranih nasred trotoara, neravnina, stubova i kafanskih stolova; valjalo je izaći na kraj sa svim tim. Micos je skočio čim je video da čovek okleva, zbunjen reklamom za kafić posađenom nasred trotoara.

„Dozvolite da vam pomognem“, rekao je. „Kuda hoćete da idete?“

Pogledao je u lice mlađe od svog i u gotovo prozirne slepe oči. Koža je bila bleđa, a preko jednog očnog kapka krivudao je nevešto ušiven ožiljak.

Slepac se osmehnuo prema Micosu.

„Nema potrebe“, odgovorio je. „Prolazim ovuda svakoga dana, ali uvek mi se nešto novo ispreči na putu...“

Automobili su protutnjali pokraj njih na kratkoj deonici puta koja ih je odvela do sledećeg semafora i bukom gotovo zaglušili Micosove sledeće reči.

„Dozvolite, onda, makar da vas prevedem preko ulice.“

Uzeo je slepca podruku, pa su zajedno krenuli ka drugoj strani, iako je Micos osećao slepčevu samouverenost i odlučnost. Bilo mu je gotovo neprijatno zbog toga što mu pomaže.

Kad su zakoračili na trotoar preko puta, popustio je stisak. Pogledi kao da su im se sreli u tom času.

„Hvala.“

Micos je shvatio da se na toj strani ulice nalazi nova opasnost za slepca. U blizini je bila okomita litica, s koje bi se lako mogao survati u more.

„Znate da je more baš tu, zar ne?“

„Znam, naravno. Šetam ovuda svakoga dana.“

Šetači su se doimali izgubljenima u svom svetu ili zadubljenima u muziku koja im je treštala iz slušalica u ušima i bili su nesvesni čovekove ranjivosti. Nekoliko puta se dogodilo da prolaznik zapazi njegov beli štap tek časak pre mogućeg sudara.

„Zar ne bi bilo bezbednije da odete nekud drugo, gde je manja gužva?“, upita Micos.

„Bi, ali onda bih propustio sve ovo...“, odgovorio je.

Mahnuo je rukom pokazujući more oko sebe i krivudavi zaliv, koji se protezao u lepom polukrugu pred njima, a zatim je pokazao pravo put planina sa snežnim vrhovima, stotinu kilometara dalje, na drugom kraju zaliva.

„Planinu Olimp. Ovo more, koje je svakog trenutka drugačije. Tankere. Ribarske brodove. Znam da mislite da ih ja ne vidim, ali nekada sam ih video. Znam da su tu, i dalje ih vidim u svojoj glavi i uvek ću ih videti. I nije svet samo ono u šta gledamo, zar ne? Samo sklopite oči.“

Mladić je uzeo Micosu za ruku i zadržao je nekoliko časaka. Micosu je iznenadio taj glatki dodir lepih prstiju, hladnih kao mermer, i bio je zahvalan na toj fizičkoj potvrdi da nije sam. Shvatio je kako bi bilo stajati tu u tami, biti osamljena, ranjiva prilika na tom prometnom šetalistu.

Baš tada, kada se njegov svet zamračio, Micos je osetio kako su mu se čula pojačala. Dotad glasni zvukovi prerasli su u zaglušnu buku, a od vreline sunca koje mu je bilo u glavu umalo se onesvestio.

„Ostanite tako“, nagovarao je slepac Micosu kad je Micos osetio kako mu pušta ruku. „Još samo nekoliko časaka.“

„Hoću“, odgovorio je. „Neverovatno je to koliko sve deluje snažnije. Upravo pokušavam da se naviknem na to. Osećam se vrlo izloženim na ovom mestu prepunom sveta.“

Ne otvarajući oči, Micos je po tonu odgovora zaključio da se čovek osmehuje.

„Još samo trenutak i osetićete mnogo, mnogo više...”

Bio je u pravu.

Jak miris mora, vlažnost vazduha na koži, ritmično pljuskanje talasa o morski bedem, sve je bilo uveličano.

„I uviđate da je svakoga dana drugačije? Svakog... božjeg... dana. Leti je vazduh vrlo miran a voda vrlo ravna – kao ulje, i znam da planine iščezavaju u magli. Vrelina se odbija od ovog kamenja i osećam je kroz đonove.”

Oba mladića stajala su okrenuta prema moru. Ne bi se moglo reći da je to bilo obično solunsko jutro. Kao što je slepac već rekao, svaki je dan jedinstven, ali bilo je nečeg nepromenljivog u tom prostranom predelu koji se pružao pred njima: bilo je to osećanje istorije i bezvremenosti.

„Osećam ljude oko sebe. Ne samo ljude poput vas, koji pripadaju sadašnjosti, već i ostale. Ovo mesto je prepuno prošlosti, vrví od sveta – i svi su stvarni kao vi. Vidim ih jednako jasno kao što vidim vas. Ima li u tome ikakvog smisla?”

„Ima, ima, naravno.”

Micos nije želeo da okrene leđa i ode, iako taj mladić to ne bi video. Za svega nekoliko trenutaka s njim, osetio je da su mu se čula pokrenula. Na časovima filozofije naučio je da ono što vidimo nije nužno najstvarnije, i sad je to doživljavao na posve nov način.

„Zovem se Pavlos“, kazao je slepac.

„A ja sam Dimitri ili Micos.”

„Volim ovo mesto“, reče Pavlos. Rekao je to od srca. „Znam da verovatno ima mesta na kojima bi jednom slepcu bilo mnogo lakše da živi, ali ja ne bih voleo da budem nigde drugde.”

„Da, vidim... hoću reći, shvatam to. Lep je ovo... neverovatan grad“, ispravio se Micos brže-bolje, razdražen vlastitom nepažnjom. „Vidite... trebalo bi da se vratim. Baka i deka me čekaju“, rekao je. „Ali veoma mi je drago što sam vas upoznao.”

„I meni je drago. I hvala što ste mi pomogli da pređem ulicu.“

Pavlos se okrenuo i produžio, nastavivši da užurbano lupka svojim vretenastim belim štapom. Micos je još neko vreme stajao i posmatrao ga. Bio je prilično siguran da Pavlos oseća toplinu njegovog pogleda na leđima. Nadao se da je tako i svladao je poriv da pojuri prema njemu, da prošetala s njim pokraj mora, da nastavi da razgovara s njim. Možda je bolje da to ostavi za neki drugi dan...

Volim ovo mesto – činilo mu se da te reči odjekuju oko njega.

Vratio se za kafanski sto, vidno dirnut tim susretom.

„Lepo od tebe što si mu pomogao“, rekao je deka. „Viđamo ga gotovo svakog dana kad izađemo i nekoliko puta je malo falilo da ga udare na ovom putu. Ljudi jednostavno ne paze.“

„Jesi li dobro, Micos?“, upitala ga je baka. „Nešto si se ućutao.“

„Dobro sam. Samo razmišljam o nečemu što je rekao...“, odgovorio je. „Mnogo voli ovaj grad, iako mu je sigurno zaista teško ovde.“

„Mi to razumemo, zar ne, Katerina?“, reče deda. „Ovi neravni trotoari zadaju nam nevolje i izgleda da niko ne misli da ih popravi, uprkos izbornim obećanjima.“

„Pa zašto onda ostajete ovde?“, upita Micos. „Znate da bi mama i tata mnogo voleli da dođete da živite s nama u Londonu. Tamo bi vam život bio mnogo lakši.“

To dvoje staraca, koji behu duboko zašli u devetu deceniju, dobilo je otvorene pozive od sina iz Hajgejta, prepunog zelenila, i od kćeri, koja živi u Sjedinjenim Državama, u bogatom bostonskom predgrađu, ali nešto ih je sprečavalo da izaberu lakši život. Micos je često osluškivao svoje roditelje kako razgovaraju o tome.

Katerina poglednu muža.

„Čak ni kad bi nam dali onoliko dijamanta koliko je kapljica vode u ovom okeanu, ništa na svetu ne bi nas navelo da odemo!“, kazala je, pa se nagla ka unuku i stegla mu šaku. „Ostaćemo u Solunu dok ne *umremo*.“

Snaga tih reči iznenadila je mladića. Oči su joj na trenutak zaplamtele a potom se napunile suzama, ali ne onako kako staračke

oči katkad zasuze, bez vidljivog razloga. Niz njene obraze tekle su suze ljubavi.

Neko su vreme sedeli tako i ćutali, a Micos je bio sasvim miran, svestan samo bakinog čvrstog stiska. Niko nije progovarao niti se mrdao. Pogledao je u bakine oči, tražeći objašnjenje. Nije ni slutio da je ona kadra za takav izliv srdžbe, budući da je u njoj uvek video milu staricu blage naravi. Poput većine Grkinja svojih godina, obično je puštala da njen muž prvi kaže što ima.

Naposletku je deka prekinuo ćutnju.

„Podstakli smo svoju decu da odu drugde da se školuju“, reče. „To je u to vreme bio ispravan postupak, ali mislili smo da će se na kraju vratiti. Umesto toga, zauvek su ostali daleko od kuće.“

„Nisam znao...“, zausti Micos, stežući bakinu šaku. „Nisam znao kako se osećate. Tata jeste jednom pomenuo razlog tome što ste poslali njega i teta Olgu daleko, ali ne znam celu priču. Ima li to neke veze s građanskim ratom?“

„Da, delimično“, reče deka. „Možda je vreme da ti kažemo više. Hoću reći, ako te zanima...“

„Naravno da me zanima!“, odvrati Micos. „Čitavog života znam samo pola istine o očevom poreklu i niko mi ne daje odgovore. Mislim da sam sad dovoljno odrastao, zar ne?“

Deka i baka se zgledaše.

„Šta ti misliš, Katerina?“, upita starac.

„Mislim da bi trebalo da nam pomogne da odnesemo povrće kući, da mogu da spremim njegovu omiljenu gemistu za ručak“, veselo će Katerina. „Šta kažeš na to, Micos?“

Krenuli su ulicom koja je vodila od mora i našli prečicu kroz uske stare uličice ka tržnici Kapani.

„Pažljivo, jaja“, rekao je Micos kad su se obreli ispred tezgi, gde je put bio prekriven komadima trulog voća i razbacanog povrća.

Kupili su blistave rumene paprike, paradajz boje rubina, okrugao poput teniskih loptica, čvrste bele glavice crnog luka i tamnoljubičaste

patlidžane. Prodavac je na vrh kese stavio struk korijandra i njegov miris kao da je ispunio ulicu. Svi ti sastojci izgledali su dovoljno dobro da ih čovek pojede presne, ali Micos je znao da će ih njegova baka pretvoriti u ukusno punjeno povrće, njegovo omiljeno jelo otkako pamti dolaske u Grčku. Zakrčala su mu creva.

U delu tržnice gde se prodavalo meso, pod je bio klizav od krvi koja je nakapala s klada za sečenje. Mesar ih je pozdravio kao rod rođeni i brzo uslužio Katerinu jednom od ovčijih glava koje su zurile u njih iz kante.

„Zašto to kupuješ, jaja?“

„Da imamo“, odgovorila je.

„I kilogram drobi, molim vas.“

Kasnije će spremati pacas. Za samo nekoliko evra, može da kupi dovoljno hrane da danima budu siti. Ovde se ništa ne baca.

„To garantovano leči mamurluk, Micos!“³, rekao je deda, namigujući unuku. „Dakle, baka ti želi samo najbolje!“

Desetominutna šetnja kroz zapuštene ulice starog Soluna dovela ih je do bakine i dekinе zgrade. Na uglu, ispred ulaza, zastali su da pozdrave Dimitrijevog najboljeg prijatelja, njegovog *koumbaros*³, u kiosku. Ta dva starca poznavala su se više od sedamdeset godina i nije prošao ni dan bez žučne rasprave o najnovijim vestima. Kako je po ceo dan sedeo u svom kiosku okružen novinama, Lefteris je bio obavešteniji o gradskoj politici od svih stanovnika Soluna.

Zgrada je bila ružna četvorospratnica sazidana od blokova, iz pedesetih godina dvadesetog veka. Zajednički hodnik je bio dovoljno svetao, sa žutim zidovima i nizom od četrnaest zaključanih poštanskih sandučića, po jednim za svaki stan. Blede kamene stepenice, pegave kao kokoške jaje, bile su tek očišćene i odisale su jakim mirisom sredstva za dezinfekciju, pa je Micos zadržao dah dok su se polako uspinjali stubištem koje je vodilo do bakinih i dekinih vrata.

3 Kum (grč.). (Prim. prev.)